

УДК 330.101.8

Олександра Мершін

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

МЕТОДИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Mershin Oleksandra

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

METHODS OF ECONOMIC ANALYSIS AND THEIR CHARACTERISTICS

Економічний аналіз є однією з ключових складових системи управління підприємством, адже саме він забезпечує керівництво необхідною інформацією для прийняття обґрунтованих рішень. У сучасних умовах господарювання підприємства функціонують у складному та динамічному середовищі, де постійно змінюються ринкові умови, рівень конкуренції, ціни на ресурси та вимоги споживачів. У таких обставинах особливо важливим є вміння своєчасно оцінювати фінансово-господарську діяльність і знаходити резерви її покращення. Методи економічного аналізу являють собою систему способів і прийомів дослідження економічних процесів та явищ, які дозволяють виявити їхні закономірності, взаємозв'язки та вплив окремих факторів на кінцеві результати діяльності підприємства. Саме методи визначають інструментарій аналітика та впливають на глибину і точність отриманих результатів. Важливо зазначити, що всі методи економічного аналізу застосовуються не ізольовано, а в комплексі. Це дає змогу отримати більш повну картину діяльності підприємства, уникнути помилкових висновків та забезпечити об'єктивність дослідження. Одним із найпростіших, але водночас найважливіших методів є метод порівняння. Його сутність полягає у зіставленні фактичних показників із базовими значеннями, такими як планові показники, дані минулих періодів або середньогалузеві показники. Порівняння дозволяє визначити, наскільки ефективно працює підприємство, чи досягає воно поставлених цілей, а також які зміни відбулися в його діяльності. Наприклад, порівняння виручки за різні роки дозволяє оцінити динаміку розвитку підприємства, а аналіз відхилень від плану — виявити проблемні ділянки.

Наступним важливим методом є метод групування. Його сутність полягає у розподілі сукупності економічних даних на однорідні групи за певними ознаками. Це дозволяє систематизувати інформацію та зробити її більш зрозумілою для аналізу. Групування може здійснюватися за різними критеріями: за видами витрат, за структурою доходів, за категоріями персоналу або за рівнем рентабельності. Завдяки цьому методу можна виявити внутрішню структуру явищ і визначити, які елементи мають найбільший вплив на загальний результат діяльності підприємства.

Важливу роль в економічному аналізі відіграє індексний метод. Він використовується для дослідження зміни складних економічних явищ у часі або просторі. За допомогою індексів можна визначити, як зміна окремих факторів впливає на загальний результат. Наприклад, виручка підприємства залежить від двох основних чинників — ціни та кількості реалізованої продукції. Індексний метод дозволяє окремо оцінити вплив кожного з них. Це робить аналіз більш точним і глибоким, оскільки дає можливість зрозуміти причини змін показників.

Факторний аналіз є одним із найважливіших і найскладніших методів економічного дослідження. Його головна мета полягає у визначенні впливу окремих факторів на результативний показник. Наприклад, на прибуток підприємства впливають обсяг реалізації продукції, її собівартість, рівень цін та ефективність використання ресурсів. Факторний аналіз дозволяє визначити, який саме фактор і в якій мірі сприяв зміні кінцевого результату. Найпоширенішими прийомами факторного

аналізу є метод ланцюгових підстановок, метод абсолютних і відносних різниць, а також інтегральний метод. Завдяки цьому методу можна не лише зафіксувати зміну показника, а й зрозуміти її причини.

Балансовий метод базується на принципі рівноваги економічних показників. Його застосування дозволяє перевіряти правильність розрахунків і виявляти можливі диспропорції у використанні ресурсів. Найбільш відомим прикладом є бухгалтерський баланс, де активи підприємства завжди дорівнюють пасивам. Крім того, балансовий метод використовується для аналізу забезпеченості підприємства ресурсами, їх надходження та використання. Це дає змогу оцінити фінансову стійкість і стабільність підприємства.

Графічний метод є допоміжним інструментом економічного аналізу, який використовується для наочного представлення даних. Він передбачає побудову графіків, діаграм, схем, що дозволяє легше сприймати інформацію та швидко виявляти тенденції. Наприклад, графічне зображення динаміки прибутку дозволяє одразу побачити періоди зростання або зниження фінансових результатів. Графічний метод є особливо корисним при аналізі великих обсягів інформації, оскільки спрощує її інтерпретацію.

Окрему групу становлять економіко-математичні методи, які активно використовуються в сучасному економічному аналізі. Вони базуються на застосуванні математичних моделей, алгоритмів та статистичних методів. До них належать кореляційно-регресійний аналіз, моделювання економічних процесів, методи оптимізації та лінійне програмування. Використання цих методів дозволяє більш точно оцінювати взаємозв'язки між показниками, прогнозувати результати діяльності та знаходити оптимальні управлінські рішення. Особливої актуальності економіко-математичні методи набувають в умовах цифровізації економіки та автоматизації управлінських процесів.

Таким чином, методи економічного аналізу утворюють цілісну систему інструментів, яка забезпечує всебічне дослідження діяльності підприємства. Кожен метод виконує свою специфічну функцію, але найбільш ефективний результат досягається при їх комплексному використанні. Завдяки цьому забезпечується об'єктивність аналізу, підвищується якість управлінських рішень і створюються умови для подальшого розвитку підприємства. Економічний аналіз у сучасних умовах є не просто інструментом оцінки, а важливою складовою стратегічного управління. Саме тому знання та правильне застосування його методів є необхідною умовою ефективної діяльності будь-якого підприємства.

Список використаних джерел:

1. Захарченко В. І., Меркулов М. М. *Економічний аналіз*. Одеса: Атлант, 2022. 352 с.
2. Ізмайлов Я. О. *Аналіз господарської діяльності підприємства в умовах цифровізації*. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 280 с.
3. Кіндрацька Г. І., Білик М. С. *Економічний аналіз: теорія і практика*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. 440 с.
4. Прохорова В. В., Узунова Н. С. *Стратегічний аналіз та управління економічним потенціалом підприємств*. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2024. 210 с.
5. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
6. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>